

DESPRE UN POSIBIL TEZAU DE MONEDE HISTRIENE TIMPURI DE ARGINT DISPERSAT ÎN COMERȚUL DE ANTICHITĂȚI

Mihai Dima*

Cuvinte cheie: *Istros, monede de argint, Marea Neagră.*

Keywords: *Istros, silver coins, Black Sea.*

Rezumat: *Autorul prezintă 10 stateri de argint bătuți la Istros, provenind, cel mai probabil, dintr-un tezaur descoperit în nord-vestul Mării Negre. Toate monedele aparțin Grupei II de emisiuni a acestui oraș, datată în primele decenii ale secolului al IV-lea a.Chr. Acestea au fost oferite spre vânzare pe eBay, de către un singur utilizator, sub forma a trei loturi, de câte două, trei și cinci piese, în perioada 31 octombrie - 11 noiembrie 2020.*

Abstract: *The author presents a batch consisting of 10 silver staters of Istros, coming, most probably, from a hoard discovered in the northwest of the Black Sea. The coins belong to the second group of issues of this city, dated in the first decades of the 4th century B.C. These were offered for sale on eBay, by a single user, in the form of three lots (two, three and five pieces), between October 31 and November 11, 2020.*

La data de 31 octombrie 2020 au fost oferite spre vânzare, pe eBay, de către un singur utilizator, două monede histriene de argint de nominal mare din Grupa II de emisiuni a cetății Istros. Cele două piese erau localizate în Willoughby (Ohio, Statele Unite ale Americii). În momentul în care s-a încheiat licitația, același vânzător a postat alte trei monede din aceeași categorie, iar după câteva zile, încă cinci.

În mod evident, cele zece monede reprezintă un lot omogen, dispersat dintr-un tezaur, și nu o parte a unei colecții alcătuite din piese acumulate în timp. De altfel, doar câteva dintre acestea au fost curățate complet, majoritatea păstrând, în zonele mai adânci ale reliefului și nu numai, urme ale unor compuși metalici, dovadă a faptului că au fost depozitate în aceleași condiții.

Pentru toate monedele se precizează greutatea (cu o zecimală) și dimensiunile, normale pentru staterii de argint din Grupa II. Piesele cântăresc între c. 6,6 și c. 7 g, oferind o medie de 6,82 g, foarte apropiată de cele calculate anterior¹.

Datorită fotografiilor de bună calitate am putut identifica ștanțele folosite, toate fiind deja cunoscute². Este vorba despre câte cinci matrițe de avers (Z.2 - 1 exemplar; Z.3 - 4 exemplare; Z.10 - 2 exemplare; Z.12 - 2 exemplare; Z.14 - 1 exemplar) și de revers (Z.I - 1 exemplar; Z.III - 4 exemplare; Z.XIII - 1 exemplar; Z.XIV - 2 exemplare; Z.XV - 2 exemplare). Patru piese au fost bătute cu aceleași ștanțe (Z.3 - Z.III), celelalte provenind din perechi diferite, majoritatea legate între ele (Z.2 - Z.I; Z.10 - Z.XIII; Z.10 - Z.XIV; Z.12 -

* Banca Națională a României.

¹ Poenaru Bordea 2001, p. 14; Dima 2017, p. 259; Dima 2019, p. 272.

² Zaginaylo 1967, p. 68 și 72-73. Litera „Z” care precede numărul ștanței face referire la clasificarea lui A.G. Zaginaylo.

Z.XIV; Z.12 - Z.XV; Z.14 - Z.XV). Consemnăm o asociere necunoscută anterior, între aversul Z.14 și reversul Z.XV.

Conform clasificării lui A.G. Zaginaylo, tezaurul prezentat cu această ocazie cuprinde monede din primele trei subgrupe ale Grupei II, lipsind doar piesele din cea de-a patra și ultima subgrupă, care sunt printre cele mai rare³. În acest moment nu dispunem de informații privind ponderea lotului de față în cadrul tezaurului și nici nu putem spune dacă avem de-a face cu o descoperire nouă sau cu un fragment inedit dintr-un depozit monetar cunoscut.

În ultimii ani a crescut simțitor numărul staterilor histrieni de argint din Grupa II accesibili studiului, datorită introducerii în circuitul științific a pieselor identificate pe diferite site-uri destinate colecționarilor din spațiul ex-sovietic, postate în primul rând în scopul comercializării⁴. Între acestea se regăsesc două loturi care provin cu siguranță din tezaure, descoperite în anul 2014, în Basarabia⁵, respectiv în anul 2017, în regiunea Herson din Ucraina⁶. Anterior se cunoșteau doar trei depozite monetare cu stateri din Grupa II, găsite la Orgame (com. Jurilovca, jud. Tulcea)⁷, Mahmudia (jud. Tulcea)⁸ și Vysuntzi (reg. Herson, Ucraina)⁹.

Având în vedere, pe de o parte, aria de circulație a monedelor histriene timpurii de argint, care se întinde din nordul Dobrogei până la Nipru, iar pe de altă parte, proveniența staterilor din Grupa II apărute în ultimii ani în comerțul de antichități, putem presupune că și în acest caz avem de-a face cu o descoperire din nord-vestul Mării Negre.

Pe parcursul anului 2020 am identificat, în mediul on-line, pe lângă cele 10 piese analizate în acest articol, doar doi stateri de argint din Grupa II despre care nu avem cunoștință să mai fi fost tranzacționați până acum. Primul, pe o platformă de licitații din Europa occidentală¹⁰, iar al doilea pe un forum specializat din Ucraina¹¹, și acesta fiind ulterior oferit spre vânzare¹². Aparent, niciuna dintre cele două piese nu are legătură cu lotul prezentat.

Istros (Grupa II)

Stateri de argint

Av. Două capete masculine, dintre care cel din dreapta inversat.

Rv. IΣTPI; vultur pe delfin spre stânga; pătrat incus.

Pick 1898, p. 159, nr. 405.

Av. Z.2 - Rv. Z.I

1. AR c. 6,8 g 17 mm; <https://www.ebay.com/itm/303753614058>

Av. Z.3 - Rv. Z.III

³ Zaginaylo 1967, p. 74-75.

⁴ Dima 2017, p. 264-265; Dima 2019, p. 273-276.

⁵ Probabil în partea de sud a Basarabiei, aflată pe teritoriul Ucrainei; Dima 2019, p. 274.

⁶ Dima 2019, p. 271.

⁷ Lungu, Poenaru Bordea 2000.

⁸ Canarache 1954, p. 186; Canarache 1968, p. 143;

⁹ Zaginaylo 1967, cu bibliografia anterioară.

¹⁰ <https://www.catawiki.com/l/39627939-greece-ancient-moesia-istros-ar-drachm-late-5th-4th-centuries-bc>

¹¹ <https://forum.violity.com/viewtopic.php?t=2192172>

¹² <https://auction.violity.com/106413928-drahma-istriya>

2. AR c. 7 g 16x17,6 mm; <https://www.ebay.com/itm/303758988104>
3. AR c. 6,9 g 17,9x18,6 mm; <https://www.ebay.com/itm/324355060494>
4. AR c. 6,9 g 17,2x17,7 mm; <https://www.ebay.com/itm/303758992800>
5. AR c. 6,7 g 16,1x17,2 mm; <https://www.ebay.com/itm/324366398954>
Av. Z.10 - Rv. Z.XIII
6. AR c. 6,9 g 17,1x17,7 mm; <https://www.ebay.com/itm/303758991309>
Av. Z.10 - Rv. Z.XIV
7. AR c. 6,6 g 16,7x18,1 mm; <https://www.ebay.com/itm/303753614876>
Av. Z.12 - Rv. Z.XIV
8. AR c. 6,7 g 17,3x17,5 mm; <https://www.ebay.com/itm/303758986279>
Av. Z.12 - Rv. Z.XV
9. AR c. 6,8 g 18,4x18,8 mm; <https://www.ebay.com/itm/324361518538>
Av. Z.14 - Rv. Z.XV
10. AR c. 6,9 g 18 mm; <https://www.ebay.com/itm/324355061241>

Bibliografie / Bibliography

Canarache 1954: V. Canarache, *Atelierele monetare din Antichitate și rolul lor în dezvoltarea vieții economice din spațiul carpato-dunărean, Studii și referate privind istoria României*, I, București, 1954, p. 181-193.

Canarache 1968: V. Canarache, *Sistemul ponderal și tipologia drahmelor istriene de argint*, Pontice, 1, 1968, p. 107-192.

Dima 2017: M. Dima, *Date noi privind circulația monedelor de argint emise la Istros în nordul Mării Negre (sec. V-IV a. Chr.)*, RCAN, 3, 2017, p. 255-274.

Dima 2019: M. Dima, *Pe urmele monedelor histriene timpurii de argint apărute în ultimii ani în comerțul de antichități*, RCAN, 5, 2019, p. 269-282.

Lungu, Poenaru Bordea 2000: V. Lungu, Gh. Poenaru Bordea, *Un trésor de monnaies d'Istros à Orgame, în Civilisation grecque et cultures antiques périphériques. Hommage à Petre Alexandrescu a son 70e anniversaire*, București, 2000, p. 282-300.

Pick 1898: B. Pick, *Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, I, 1, Berlin, 1898.

Poenaru Bordea 2001: Gh. Poenaru Bordea, *Atelierul monetar al cetății Istros în perioada autonomiei, în Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima Unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul, Chișinău, 28-30 mai 2000, Comunicări, studii și note*, București, 2001, p. 9-33.

Zaginaylo 1967: A.G. Zaginaylo, *Visuncovskji klad serebrianih monet Istrji naidemnji v 1951 g.*, ZOAO, II (35), 1967, p. 60-75.

Lista ilustrațiilor / List of illustrations

Plansa I. Monede de argint emise la Istros.

Plate I. Silver coins of Istros.

Planşa I. Monede de argint emise la Istros.